

מבוא

יפתחו ההיכלות ויתגלו האוצרות, אורייתא דנפיק ניצוצין אתה, יסודות אור החסידות דמתגלין ומתפרשין נהירו התורה יאר, יסוד צדיק חי קיים, אוצר יחודים יזרע זרע יחודו קודש, יאיר העולם ומלואה דעת השם, יתגלה חכמתו יצמח אורו לעולם.

שישו ושמחו בשמחת התורה, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה, ברוך המלמד תורה לעמו ישראל, ברוך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ברוך אשר נתן לנו תורתו תורת אמת, ברוך נותן התורה. ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, בהגלות נגלות אור התורה, אור יקר, אור בהיר בשחקים, אור מופלא, אור קדמאה, אור חיורי דאורייתא, אור דלעילא, אור דאתגניז, אור דדליק ונהיר, אור דגניז לצדיקא, אור הגנוז, אור צח, אור מצוחצח, אור קדמון, אור תורת הקבלה, אור תורת החסידות.

זה היום עשה יהו"ה נגילה ושמחה בו, זה היום קוינו לו נגילה ושמחה, זה היום שזכינו וזכה העולם, בהופעתו מחדש החומש המקודש בפי כל הצדיקים והחסידים בכל הדורות, דער הייליגער קאמארנער חומש', באותיות מאירות עיניים, ובסידור מחדש, מתחילתו ועד סופו, קנקן חדש מלא יין ישן.

תמצית הפירושים

בשער החומש נחקקו באותיות של זהב, תמצית השני עמודי אבני שיש טהור שהעמיד רבינו הקדוש, בזה הלשון: ועל אלה הופיע רוח ממרום, ולבוש עוז התאזר, אף תכן והעמיד שני עמודי אבני שיש טהור, פירושים נחמדים ויקרים כאור שבעת הימים מאירים, היינו ספרו 'אוצר החיים' על תרי"ג מצות, יסודותו בהררי קודש בטעמי המצות וסודם, ולהודיע לבני האדם איככה תלויה ורמוזה כל מצוה ומצוה באות אחת מעשרת הדברים. ולוית חן ותפארת ספר 'היכל הברכה' אור בהיר בשחקים ומפענח נעלמים, על החסרות והיתרות ועל דגש ורפה שנמצאות בתורה הקדושה על פי המסורות. והכל על פי סודות וגנוזי צפונות ממרן אלקי האר"י הקדוש ורבינו איש אלקים הבעש"ט ז"ל. ע"כ.

שם החיבור

עמוד הראשון שהעמיד רבינו הקדוש הוא חיבורו על התרי"ג מצוות, שעסק בזה ארבעה עשר שנים^א, וכמה טעמים לקריאת הספר בשם 'אוצר החיים' כתב רבינו הקדוש בהקדמתו לספר 'נתיב מצותיך' (אות כח) וז"ל: **וקראתי שם הספר 'אוצר החיים', על שם ש[מצוות] הוא חיות נפשנו**, [שנאמר] (תהלים סו ט) **'השם נפשנו בחיים'**, [ונאמר] **'כי ה"ם חיינו'** (תפילת ערבית), ו'ה"ם' [עולה] **'אד"ם'**, [שנפש ה] **'אדם'** [כלול מ] **תרי"ג** [אברים]^ב, **'ה"ם חיינו'** בקיום המצוות ולידע שורשן וטעמיהן^ג, [כי בזה תלוי כל חיי הנפש]. ומלת 'אוצר' מספר שמי 'יצחק' יהוד"ה יחיא"ל^ד, [שהוא סוד] **ביחוד ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדני' ברוך הוא**^ה. ומספר 'אוצר' חיי"ם^ו, [כמנין] שם אבי הגאון הקדוש 'אלכסנד"ר'. ומספר 'החיי"ם', על שם אמי 'חנ"ה' עם עשר אותיות, כנודע. ע"כ.

א. ראה בהקדמת רבינו לספר 'נתיב מצותיך' (אות כו): ועסקתי בזה הענין בכל כחי, ארבעה עשר שנים לא נתתי שינה לעיני, לדבק נפשי באל עליון בדביקה וחשיקה וחפיצה בכל כחי. ע"כ.

ב. ראה ב'שערי קדושה' (למהרח"ו, ח"א שער א): ואמנם מזון הרוחני של הנפש הקדושה נמשך אליה על ידי קיום התורה הכלולה מתרי"ג מצות כדמיון תרי"ג אברי הנפש גם הם, ונקרא 'לחם', כמו שכתוב 'לכו לחמו בלחמי' (משלי ט ה), וכל אבר מן רמ"ח איברים נזון ממנו פרטית המתחייבת לאותו אבר, וכאשר יחסר לאדם קיום איזו מצוה, גם האבר הפרטי המתחייב למצוה יחסר ממנו מזונו הנמשך לו מארבע אותיות הו"ה, כמו שכתוב (נחמיה ט ו) 'אתה מחיה את כולם', ובהם תלויים כל המצוות כמו שאמרו רבותינו ז"ל ('זוהר' בראשית כד. ועוד) י"ה עם שמי"י שס"ה, ו"ה עם זכר"י רמ"ח. ע"כ. וראה גם ב'זוהר' (יתרו פו.).

ג. כי גם זה הוא בכלל קיום תרי"ג מצות, ראה לשון רבינו בשער ספר 'אוצר החיים' (ח"א בראשית, תרי"ח) שכתב רבינו: אשר זה חיוב על כל איש ישראל לקיים המצוות במחשבה ובדיבור ובמעשה, ולידע הטעמים טעמי המצוות וכו' בדרך פרד"ס, שלא יצטרך להתגלגל, וישלים נפשו בידיעות טעמי המצוות כאלו עשאו כולם בפועל. ע"כ. והוא מבואר ב'ספר הגלגולים' (פ"ד): ולא עוד אלא כל תרי"ג מצות צריך שיקיים האדם במעשה ובדיבור ובמחשבה וכו', ואם חסר איזה ניצוץ נשמה אפילו חלק אחד מאלו ג' שהם מעשה דיבור ומחשבה הוא בהכרח שיתגלגל עד שיעסק כולם, וכן מי שלא עסק בתורה בפשט רמז דרוש סוד, שהוא נוטריקון פרד"ס, הוא מוכרח להתגלגל עד שיעסק בכולם, כל א' וא' כפי חלק שיכול להשיג וכפי בחינת שרשו, והוא החלק שניתן לו בסיני כנודע. ע"כ. וכ"ה ב'שער הגלגולים' (הקדמה יא).

ומכיון שידעת שורשי וטעמי תרי"ג מצוות היא בכלל קיום תרי"ג מצוות וכאמור, ממילא יובן שהוא גם חיות כל נפש מישראל, וכמו שנתבאר בשם 'שערי קדושה' לענין קיום תרי"ג מצוות. וכן ראה בהקדמת רבינו לספר 'נוצר חסד' שכתב: **בידיעת מצוות על נכון, בזה תלוי חיות של נפש ישראל**. ע"כ.

ד. כמו שכתב רבינו בהקדמתו לספר 'כתם אופיר' וז"ל: **כי צוה לנו מו"ן האר"י בעל שם טוב, שכל אחד ימצא יחוד שם בשמו, וזהו יחוד שמי: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדני' פשוט**. והוא מספר שמי יצחק יהודה יחיא"ל. ע"כ. וראה ב'אוצר החיים' (חוקת, פרה אדומה, קמו ע"ג) שיעקר היחוד הזה הוא בסוד ב' שמות הו"ה אדני', כי שם הו"ה כולל כל הד' שמות הנ"ל, וז"ל: בסוד ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדני, יחוד שמי 'יצחק' יהוד"ה יחיא"ל, כי כל איש ישראל צריך למצוא בשמו יחוד הו"ה אדני'. ע"כ. וכ"ה ב'זוהר' ח' (בראשית כג: פ"ט ע"ג). וראה מקור לדברי רבינו הקדוש, בהקדמתו הנפלאה על החומש ממרן כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל ה'היכל הרצון' מקאמרא שליט"א. עיי"ש.

טעם החיבור

רבינו בעצמו כותב מה הטעם שהביאו לחבר החיבור על התרי"ג מצות, וזה לשונו בהקדמתו לספר **'נתיב מצותיך'** (אות כו): ועיינתי בנפשי על מה באת להאי עלמא שפילה, לעמוד כשושנה בין החוחים (שה"ש ב ב) שמנקבין אותה תמיד (רש"י שם), אם לא שתתקן נפשך באור התורה, ומצאתי עצמי חייב מן התורה, לידע ולהבין התרי"ג מצות בפירושיהן בדרך פרד"ס¹, וכבר עסקו בזה הענין [בביאור התרי"ג מצוות בדרך סוד] חכמינו ז"ל [בספר] רעיא מהימנא² ומרן האר"י (טעמי המצות³ 'שער המצות'), וכמה גדולים וצדיקים, ונכנס העני המדוכא הזה בתוך מעיין החכמה הזאת, ומצאתי אחר היגיעה הרבה דברים יקרים מפז ומפנינים יקרה. ע"כ.

וראה גם מה שכתב רבינו בהקדמתו לספר **'נוצר חסד'**: 'ראה ראיתי את עני עמי' (שמות ג ז), הן רמ"ח אברי ושס"ה גיד, 'אשר' הם עדיין 'במצרים' תחת יד פרעה, ובדקתי אותם ואין לי אבר קטן וגיד קטן שיהיה חפשי מ'מלך זקן וכסיל' (קהלת ד ג) חירות ומתוקן, והמה עדיין מלא חסרונות, ומדות לא טובות, והם חסר השלימות, ואמרתי בלבי 'מתי אעשה גם אנכי לביתי' (בראשית ל ל), **'לתקן רמ"ח אברי'**, להיות 'בית השם', להשרות עליהם זיו השכינה, 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב' (ויקרא יא כח). ולקחתי עצה לנפשי בלימוד התורה, תורה לשמה, להשיג במושכלות באהבה וביראה, ובהדרגה, 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' (בראשית כח יב). ובזה גמרתי בלבי לידע תרי"ג מצות בפרד"ס, אשר 'זה כל האדם' (קהלת יב ג), וכו'. ע"כ.

ה. כי מכלל מצות עשה של 'תלמוד תורה' חייב האדם לידע ולהבין כל התרי"ג מצות בפירושיהן בדרך פרד"ס. ראה בהקדמה ל'**שער המצות**' וז"ל: גם בענין 'עסק התורה' שהיא אחד מרמ"ח מצות עשה, אם לא השלים אותה, שהוא ענין עסקו בפרד"ס התורה, שהוא ראשי תיבות פשט רמז דרש סוד, בכל בחינה מהם, כפי אשר יוכל להשיג עד מקום שידו מגעת לטרוח, ולעשות לו רב שילמדנו. ואם לא עשה כן הרי חסר מצוה אחת של 'תלמוד תורה' שהיא גדולה ושקולה ככל המצות. וצריך שיתגלגל עד שיטרח בד' בחינות של פרד"ס כנזכר. ע"כ. וכ"ה ב'**שער הגלגולים**' (הקדמה יא): מצוה פרטיית, והיא לעסוק בתורה, והיא שקולה כנגד כל המצות, כי 'תלמוד תורה כנגד כולם' (פאה א א). ויש בה ד' פירושים, שסימנם פרד"ס, פשט רמז דרש סוד. וצריך לטרוח ולעסוק בכולם עד מקום שיד שכלו מגעת, ויבקש לו רב שילמדנו. ואם חסר אחת מארבעתם כפי השגתו, יתגלגל על זה. ע"כ. וראה גם ב'**ספר הגלגולים**' (פ"ד). וכן ראה לשון רבינו בשער ספר 'אוצר החיים' (ח"א בראשית, תרי"ח): אשר זה חייב על כל איש ישראל לקיים המצות במחשבה ובדבור ובמעשה, ולידע הטעמים טעמי המצות וכו' בדרך פרד"ס, שלא יצטרך להתגלגל, וישלים נפשו בידיעות טעמי המצות כאלו עשאו כולם בפועל. ע"כ. וראה ב'**זוהר חי**' (פנחס ריג. ר' סויע"ד) שהאריך רבינו בזה, וכתב וז"ל: וכן מי שלא עסק בתורה בפרד"ס הוא מוכרח להתגלגל עד שיעסוק בכולם, כל אחד חלקו שיכול להשיג וכפי שורשו, והוא החלק שניתן לו בסיני. על כן אני העני חברתי חיבור על כל תרי"ג מצות בפרד"ס, והלומד בו בעיין רב יהיה בטוח שינוח בעולם הבא בלי גילגול, ואני ערב לו. ע"כ.

ו. החלק הזה של ה'רעיא מהימנא' נקרא 'פקודין', כי קודם ביאור כל מצוה אמר שם: 'פקודא דא' וכו', ובו מתבארים חלק מן התרי"ג מצוות. והמה מפוזרים בג' חלקי הזוהר, ראה לדוגמא ב'רעיא מהימנא' פרשת פנחס (רנ: רנז), וכן יש הרבה כיו"ב.

ונשנית עוד בהקדמתו לספר 'פני זקן' (על הירושלמי שקלים): זה כל שעשוע נפשי משורשת בשורש נפשי מיום הולדי, לעיין באור ורזי התורה, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות. וחברתי בחלק זה חברי 'אוצר החיים' על תרי"ג מצות, דרושים נוראים מנועם יהו"ה, על כל מצוה ומצוה, כפי ערך השגתי העניה. ובאמת אי אפשר לנשמה בלתי גוף, ואי אפשר לחיות תמיד ב"ין הטוב והערב, מבלי הושם לו לחם רב ובשר שמן, פשטי התורה, כלה הכלולה מעוטרת ומוכללת מהר סיני בתרי"ג מצות, והוא אור עולם להשביע נפש כל חי בעלמא אריכא, במזון הנשמה. ויגעתי בתורה בכל כחי, ואמרתי לנפשי האי עבדא דנהים כריסא לא שוה (ב"מ ד:),¹ במה יתרצה לאדוניו אם לא במצוה לזכות לדורות. ע"כ.

ענין החיבור

כתב רבינו הקדוש בהקדמתו לספר 'נתיב מצותיך' (אות כו) וז"ל: **זוה מעשיה וטעמיה** [של ספר 'אוצר החיים'], **לבאר טעם ושורש כל מצוה, על פי הקדמות מרן האר"י ומרן הרב ישראל בעל שם טוב, בדרושים ארוכים, טעמים מתוקים ערבים לנפש המשכלת, שזיכני השם ברוב רחמיו, שלמדתי תורה מתוך צער וטילטול וטירוף וגלות ודוחק ועוני², ומתוך רדיפות וגלים של רשעים ערב רב, ויתן את רשעים קברו** (ישעיה נג ט)³. וכל זה נגלה ליודע תעלומות ולבוהן כליות, ולולא שהשם יתברך ברוב רחמיו משפיע עלי שפע ואור מאורו יתברך, להטעימני מזיו וזיזי כבודה ממש⁴,

ז. מליצה זו מובא בגמרא שם, לגבי עבד שאפילו את הלחם שהוא אוכל אינו שוה, שהמלאכה שהוא עושה שוה בדרך כלל פחות ממזונותיו.

ח. ראה בהקדמת רבינו לספר 'נוצר חסד' שכתב בזה רבינו: ובזה גמרתי בלבי לידע תרי"ג מצות בפרד"ס וכו', ולזכות בהם עם ישראל הקדוש, בדברים 'מתוקים מדבש ונפת צופים' (תהלים יט יא), בדברים לא שמעתן אוזן 'ולא שזפתו עין איה' (איוב כח ז), בסודות נפלאים על פי מר"ן האר"י והקדמות אלקי הרב ישראל ב"ן אליעזר מרן הקדוש הבעל שם טוב. והשגתי זה על ידי יסורים מרים, ועל ידי שימוש צדיקים גמורים קדושי עליון. ע"כ. וראה גם בהקדמת רבינו ל'היכל הברכה': אחיי אהובי עליון, אדבר התנצלות, העני הזה המדוכא בריה שפילה ואפילה, נידוש בעקב, אלף טעם מיתה טעמתי בעולם הזה, וצרות רבות ועניות ודחקות ודלות ובזיונות רבות וטילטול וצער וגלות, עד שנעשיתי כעפר ממש לדוש, עד שנפתחו לי מן השמים השגה עצומה בייחודים הקדושים וברזי התורה לבאר רזי התורה ומצוותיה על פי דרך אמת, 'סוד ה' ליראי ובריתו להודיעם'. ע"כ.

ט. שהפסוק הזה נאמר על 'צדיק' שבכל דור ודור, אשר נשמת 'משה רבינו' מגולגלת בו, והוא קבור בין ה'ערב רב' הרשעים המצערים אותו, וכמו שביאר רבינו ב'נתיב מצותיך' (תורה א לב) בשם ה'זוהר' (רע"מ נשא קכה): וז"ל [בדילוג]: דהא אנא בצערא סגי בהאי קבורה, דאתמר עלי 'ויתן את רשעים קברו', ולא אשתמודען בי, ואני חשיב בעינייהו דערב רב רשיעיא ככלב מת, דחכמת סופרים תסרח בינייהו. [ע"כ]. וכל מי שיש לו מוח בקדקדו יראה, שזה לא נאמר אלא על משה רבינו המגולגל באיזה צדיק הדור, והוא עומד בעול[ם] הזה בין ערב רב רשעים המבזין אותו ומצערין אותו, כמו שעשו למרן הרב ישראל בעל שם טוב, ועד היום. ע"כ. ועי"ש.

י. לשון הפסוק (ישעיה סו יא) שם: 'והתענגתם מזיז כבודה', וביאר הרד"ק שם: 'מזיז', ענינו לפי מקומו כמו זיז. ע"כ.

לא היה ביכולתי עמוד פה^א. ישתבח ויתפאר ויתרומם שמו של מלך מלכי המלכים. ע"כ.

עוד הוסיף שם רבינו בהקדמה (אות כז), להסביר מדוע קיצר מאוד בלשונות מאמרי הזוהר והאריז"ל והבעל שם טוב זי"ע וז"ל: ועוד הוספתי בעזר השמים, לבאר טעם על כל מצוה הנחקקת באותיות של 'עשרת הדברות'^ב, טעם על כל אות ואות בהקדמות אמיתות. ומחמת עומק המושג, וקוצר המשיג, דעתי 'דעת עני'^ג, קיצרתי הרבה במאמרי הזוהר, ולפעמים הוספתי אות אחד, וזה ביאורו, וכן בדברי מרן האר"י ורבי ישראל בעל שם טוב^ד, כי בכל נגלות התורה לא תמצא עומק כזה, עד שכמעט מרוב עומקה יבוא אדם לחולשת המוח ולהשתגע, ולכן בהכרח היה לאחוז בדרך זה, שלא להלאות נפשי ונפש המעיין בו, ובקשתי מאת אחי, לדון אותי לכף זכות^ה, ולעיין וללמוד בדברינו בעיון זך, וימצא מרגוע לנפשו חיות ממש. ע"כ.

יא. ראה ב'זוהר חי' (בראשית כח: קי"ז ע"ג וע"ד): ובילדותי הייתי עני מדוכא, וישבתי בבית דחוק וקטן, ובכל ימי החורף שהיה קשה לא הוחם אפילו פעם אחת, וישבתי ולמדתי גפ"ת כתבי מרן וזוהר בשקידה רבה, ועבר עלי הרבה מרידות ועצבות וגירוי הקליפות בקטנות וצער ויסורים מרים וקשים, ולא הנחתי רגע מלימוד התורה בכל כחי, ואחר עבור המרידות פתאום בא האדון ונתמלא כל הבית אורה, וזה היה לי פעם ראשון שטעמתי מאור עליון בנעימות עריבות ידיות בעת לימוד גמרא יבמות, ועל זה אני מחפש כל ימי לטעום אור תורה ותפלה ותפילין וציצית, ועל ידי זה עברו על ראשי מים זידונים מן הרשעים שנתלבש בהם קליפות ס"ם ונחש לצער אותי הרבה, ולולא שהשם יתברך הטעימני מעין עולם הבא בכל עת לא יכולתי עמוד. וכו'. ע"כ. וראה גם בהקדמת רבינו לחומש 'היכל הברכה' וז"ל: וכשנחלש דעתי הרבה, שלא אבוא חלילה לביטול לגמרי ולהיות אובד חלילה, הקב"ה ברוב רחמיו ובחסדיו מאיר עלי מאורו ומזויוי ומהדרו בתורה ובמצוות, אור מופלא ממש טעם עולם הבא, לא ישוער ולא יסופר, עד שנעשיתי ממש ממש בריה חדשה, ואין לי שום הרגשה עוד משום ענין, ונתרחבה דעתי בלב שמח וכו'. ע"כ. ועיי"ש.

יב. כדאיאת במדרש (במדב"ר יג טו): את מוצא תרי"ג אותיות יש מן 'אנכי' עד 'אשר לרעך' כנגד תרי"ג מצות. ע"כ. וראה גם ברש"י (שמות כד יב): כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל 'עשרת הדברות' הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד לכל דיבור ודיבור מצות התלויות בו. ע"כ.

יג. על פי הגמרא נדרים (מא): נקטינן אין עני אלא בדעה. ע"כ.

יד. כן הוא לשון רבינו ב'שער' ספר 'אוצר החיים' (ח"א בראשית, תרי"ח): וגם בארתי רמיות כל המצות באותיות של עשרת הדברות, וטעמים מתוקים עפ"י הזוהר ומרן האר"י ומרן אור ישראל הבעל שם טוב זי"ע, כל אות ואות בטעמים מתוקים ערבים לנפש. ע"כ.

טו. ראה גם ב'אוצר החיים' (סוף חלק ויקרא, רצ"ט ע"ד): ובקשתי מכל מעיין לדון אותי לכף זכות, אשר מעומק המושג קצרתי בדברים, והבאתי כמה דברים מספר הזוהר ומדברי מרן [-האריז"ל], ולקטתי מכמה מקומות ודלגתי מענין לענין מדיבור לדיבור כפי הצריך לאותו ענין שעסקתי בו, ולא יכולתי לרשום כל המקומות. דעו לכם באמת אחי, שמעומק הענין עמוק וסתום, אלו באתי להאריך בקושיות ותירוצים, [ו]להאריך בכל המקומות, לא יכולתי עמוד, כי נפתחים מקורות החכמה כל כך, עד שאי אפשר באין פנים [-בשום אופן] לכתוב על הספר בענין אחר, שלא לצאת מגדר הגבול של הדעת. ולכן בקשתי לדון אותי לכף זכות, כי הכל עפד"א [-על פי דרך אמת]. ע"כ.

צורך החיבור

ובחיוב הלימוד שכל אחד צריך לידע כל התרי"ג מצוות על דרך הפרד"ס, במעשה ובדיבור ובמחשבה, כתב רבינו בשער ספר 'אוצר החיים' (ח"א בראשית, תרי"ח) וז"ל: ספר 'אוצר החיים' על תרי"ג מצוות בדרך פרד"ס, אשר זה חיוב על כל איש ישראל לקיים המצוות במחשבה ובדיבור ובמעשה, ולידע הטעמים טעמי המצוות עומד מן בדרך פרד"ס, שלא יצטרך להתגלגל, וישלים נפשו בדיעות טעמי המצוות כאלו עשאים כולם בפועל. ע"כ.

וכן כתב רבינו ב'זוהר חי' (ח"ה ר: וז"ל: כל ניצוץ נשמה צריך לתקן נפשו בכל תרי"ג מצוות, ואם חיסר איזה מצוה צריך להתגלגל עליה, וכל תרי"ג צריכין לקיים במעשה ובדיבור ובמחשבה, ואם חיסר איזה ניצוץ נשמה אפילו חלק אחד מאלו, מעשה דיבור מחשבה, בהכרח שיתגלגל עד שיקיים כלם, וכן מי שלא עסק בתורה בפרד"ס הוא מוכרח להתגלגל עד שיעסוק בכלם^{טז}, כל אחד חלקו שיכול להשיג וכפי שורשו, והוא החלק שניתן לו בסיני, על כן אני העני חברתי חיבור על כל תרי"ג מצוות בפרד"ס, והלומד בו בעיון רב יהיה בטוח שינוח בעולם הבא בלי גילגול, ואני ערב לו. ע"כ.

וראה עוד בהקדמת פירושיו על המשניות (אות טז) וז"ל: וספר החביב והנחמד 'אוצר החיים' על תרי"ג מצוות, ביאור ארוך על כל מצוה ומצוה בפרדס, אשר כל אלו הם חיוב על כל נפש מישראל לידע, שלא יצטרך להתגלגל. ע"כ.

הסכמה מן השמים

רבינו קיבל שכל דרושיו נתקבלו במתיבתא דרקייעא בגן עדן העליון. ראה מה שכתב ב'אוצר החיים' (מצוה שלו, בהר נט: וז"ל: והראני בחלום הלילה שכל דרושים אלו נתקבלו בגן עדן לפני הצדיקים, ברוך הוא וברוך שמו חי וקיים. ע"כ.

ועוד כתב ב'מגילת סתרים' (אות מב) וז"ל [בדילוג]: חלמתי חלום ארוך, וראיתי את דודי הצדיק מו"ה ר' בעריש זי"ע, שאלתי ממנו ואמרתי לו: על כל פנים יגלה לי אדוני מגדולת חידושי תורתו, אם הם מקובלים למעלה לפני אדון כל, ובפרט על ספרי 'אוצר החיים' על המצוות, ועל מה שכתבתי שם במצוות רע"ה (אמור קצד: מענין פה דעתיקא קדישא וחידוש

טז. ראה גם ב'זוהר חי' (ח"ג ל: וז"ל [בדילוג]: ישתלמו לו כל האברים, שלא יצטרך להתגלגל על חסרון אבר, כי הידיעה בפרט ברזי ובסודות המצוות בפרטות טעמי המצוות יהיה נחשב לו כאלו קיים כל המצוות במעשה. כי הידיעה הנכונה נחשב כמעשה וכו'. כדן ינדע ויקיים כל המצוות בארח פרט. ומה שלא יוכל לקיים כגון בזמן הגלות המר, ינדע טעם המצוה בפרד"ס. ע"כ.

מעשה בראשית. ויקם על רגליו בזעזוע גדול ובפחד ואמר: התורה, התורה [הרבה פעמים]. וירם ימינו על שמאלו בפחד ואמר: 'התורה שלך והחידושים שלך בכל המתיבתות עוסקים בהם', ונתמלאתי שמחה לאין שיעור וערך, והקיצותי. ע"כ.

וראה עוד ב'מגילת סתרים' (אות מז) וז"ל: ראיתי כמה נשמות שעוררו על ספרי 'אוצר החיים', על תרי"ג מצוות, שלא אכתוב עוד לגלות כל כך סודות. והראו לי את ספרי, וטענו על כמה דברים שיש בו, ואמרתי להם: תהלה לאל כבר בארתי על כמה מצוות עד פרשת בהר, והרי יש בו טעמים נפלאים אמיתיים. והודו לי שהוא אמיתי, אבל על כל זאת לא אכתוב עוד. ואמרתי: כשיזכני ה' בחיים בוודאי אכתוב, כי אנו מצווים ועומדים לידע טעמי המצוות. ע"כ.

היכל הברכה

שם החיבור

העמוד השני שהעמיד רבינו הקדוש, הוא חיבורו על התורה הנקרא בשם 'היכל הברכה' אשר על שמו נקרא 'חומש היכל הברכה'. בשער החומש נחקק תמצית הספר, בזה הלשון: ספר 'היכל הברכה' אור בהיר בשחקים ומפענח נעלמים, על החסרות והיתרות ועל דגש ורפה שנמצאות בתורה הקדושה על פי המסורות. ע"כ.

בהקדמתו לספר 'כתם אופיר' ציין רבינו הקדוש טעם לקריאת הספר בשם 'היכל הברכה' וז"ל: "כי ציווה לנו מרן האר"י בעל שם טוב, שכל אחד ימצא יחוד שם בשמו", וזהו יחוד שמי: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדנ"י פשוט. והוא מספר שמי יצחק יהודה יחיאל, ורמזתי בשמות חבריי 'היכל הברכה' ע"כ.

שמות ושנות החיבור

ראשית מלאכת החיבור, התחיל רבינו לעשות בימי חורפו בשנת תקצ"ב^ה. רבינו חיבר כמה

יז. ראה גם ב'אוצר החיים' (חוקת, פרה אדומה, קמו ע"ג) שעיקר הייחוד הזה הוא בסוד ב' שמות הוי"ה אדנ"י, כי שם הוי"ה כולל כל הד' שמות הנ"ל, וז"ל: "בסוד ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדנ"י, יחוד שמי 'יצחק יהודה' יחיאל", כי כל איש ישראל צריך למצוא בשמו יחוד הוי"ה אדנ"י. ע"כ. וכ"ה ב'זוהר חי' (בראשית כג: פ"ט ע"ג).

יח. רבינו נולד ביום כ"ה שבט בשנת תקס"ו, ובשנת תקצ"ב (אחר הסתלקות רבו מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע ביום י"א תמוז שנת תקצ"א) בהיותו בן עשרים ושש שנים, התחיל לכתוב החיבור 'היכל הברכה' רבינו האריך בכתבת המאמרים

וכמה דרושים על דרושי המסורה י"ט שבתורה, וקרא לכל דרוש בשם מיוחד, כפי שיסופר להלן. לאחר שלוש שנים, פסק רבינו מעיסוקו בחיבור זה ובשנת תרכ"ג לערך, המשיך במלאכתו. ואחר כן, צירפם לחיבור שלם הנקרא בשם 'היכל הברכה', בבחינת (שמות כו 1) 'והבנת את היריעות וכו' והיה המשכן אחד'.

בהקדמתו לחומש, מתאר רבינו את סדרי ואופני כתיבתו והתקופות שבהן נכתבו וז"ל: והנה ספרי זה התחלתי לחבר בימי חורפי כבר עשרים ושית, וכתבתי על סדר 'בראשית' עד 'נח', ולא אסתייע מלתא לגמור, כי הוצרכתי לחבר חבורי ההכרחים לנפשי², וכעת בימי זקנתי שזיכני השם בחיים, יזכני השם לסיים ברמז, ולא באריכות כל כך³, ואני מעתיק העתק דברי עד סדר 'נח', עם מעט תוספת בדרך קצר⁴, יאריך השם ימי לגומרו עד סדר 'ברכה'. ע"כ.

לבאר המסורה, עד סמוך לסוף פרשת בראשית (ג כא). שלוש שנים נמשך חלק זה ונסתיימה כתיבתם כפי שרבינו מציין (בראשית שם, נז), ביום י"א ניסן בשנת תקצ"ה (שנת רצ"ה ברחמים לפ"ק), בהיותו בן עשרים ותשע. רבינו מוסיף ומציין, כי המשך החיבור - שנעשה כמה שנים לאחר מכן, היו כבר באופן שונה: עד כאן כתבתי בימי חורפי אחר פטירת מורי דודי ורבי [צבי מזידיטשוב] בעת היותי כבר עשרים ושית, ואח"כ פניתי לשאר ענינים הכרחים, ובעת קרוב לימי כלחי (ככל הנראה, כוונתו שהיה קרוב לגיל שישים), חזרתי לסיים ספרי זה, ואי אפשר על דרך זה שדרכתי בה בימי חורפי, כי 'ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה' (איוב לב ז) ['והחכמה] מאין תמצא' (שם כח יב). ע"כ.

יט. ראה באחד מדרושי ב'היכל הברכה' סוף פרשת מטות, ציין רבינו שאמר אותו בעת סעודת רעווא דרעוין בהונגריה בהיותו בן כ"ח שנים וז"ל: ובילדותי, בהיותי כבר עשרים ושמונה (תקצ"ד) הייתי במדינות אונגן ואמרת בסעודה שלישית על עשרה פסוקים דרישהו וסופיהן חד. ע"כ. והזכיר דרוש זה גם ב'אוצר החיים' (מצוה קמו, פרשת צו דף נח: ד"ה מרש"י).

כ. ראה בהקדמת רבינו ב'נתיב מצותיך' (אות כה) מה שהאריך בזה.

כא. כמובא לעיל שבתחילה האריך במאמרים ארוכים לבאר המסורה, ואח"כ קיצר בביאור המסורה. וראה בהקדמת רבינו ב'נתיב מצותיך' (אות כז) מה שכתב על חיבורו 'אוצר החיים' וז"ל: ומחמת עומק המושג, וקוצר המשיג דעתי 'דעת עני', קיצרתי הרבה במאמרי הזוהר, ולפעמים הוספתי אות אחד, וזה ב'אוצר', וכן בדברי מרן האר"י ורבי ישראל בעל שם טוב, כי בכל נגלות התורה לא תמצא עומק כזה, עד שכמעט מרוב עומקה יבוא אדם לחולשת המוח ולהשתגע, ולכן בהכרח היה לאחוז בדרך זה, שלא להלאות נפשו ונפש המעיין בו. ובקשתי מאת אחיי, לדון אותי לכף זכות, ולעיין וללמוד בדברינו בעיון זך, וימצא מרגוע לנפשו חיות ממש. ע"כ. וראה גם ב'אוצר החיים' (סוף חלק ויקרא, רצ"ט ע"ד): ובקשתי מכל מעיין לדון אותי לכף זכות, אשר מעומק המושג קציתי בדברים, והבאתי כמה דברים מספר הזוהר ומדברי מרן [האר"י ז"ל], ולקטתי מכמה מקומות ודלגתי מענין לענין מדיבור לדיבור כפי הצריך לאותו ענין שעסקתי בו, ולא יכולתי לרשום כל המקומות. דעו לכם באמת אחיי, שמעומק הענין עמוק וסתום, אלו באתי להאריך בקושיות ותירוצים, [ו]להאריך בכל המקומות, לא יכולתי עמוד, כי נפתחים מקורות החכמה כל כך, עד שאי אפשר באין פנים [-בשום אופן] לכתוב על הספר בענין אחר, שלא לצאת מגדר הגבול של הדעת. ולכן בקשתי לדון אותי לכף זכות, כי הכל על פי דרך אמת. ע"כ.

כב. כלומר שרבינו הוסיף מעט תוספת בדרך קצר, על מה שכתב כבר בימי חורפו, ותוספת זו נכנסה בתוך סוגריים עגולים.

כאמור, בטרם נקבצו ובאו כולם לפונדק אחד, קרא רבינו לדרושי המסורה שבפרשת בראשית בשמות מיוחדים. תחילה הם נקראו בשם 'אור מים'^{כג}. בהמשך, רבינו מכנה את שם הדרושים בשם 'רקיע השמים'^{כד} וכן נקראו על ידו 'קונטרס מעשה בראשית'^{כה}. כמו כן מכנה אחד מהדרושים בשם 'דרך אמונה'^{כו}. בשנת תרכ"ד, תמה מלאכת החיבור ונשלמה ואז חזר רבינו ושינה את שם החיבור וקרא לכל חלקי החיבור בשם 'היכל הברכה'^{כז}, שהוא גימטריא של שמו יצחק יהודה יחיא"ל^{כח}.

בסיום הספר הקדוש 'היכל הברכה' שב רבינו ומסכם בזה הלשון: חזק ב"ה וב"ש שעזרני לזה, זה לי עשרים ושתים שנה שהתחלתי לחבר על התורה, ועל המצות 'אוצר החיים', וסיימתי כעת בשנת 'רני ושמי' [-תרכ"ד] לפ"ק. והתחלת פרשת בראשית זה לי שלשים ושתים שנה, שהתחלתי בימי חורפי אחר פטירת מורי ורבי דודי הקדוש [רבי צבי מזידיטשוב], בעת היותי

כג. חיבור זה 'אור מים' הוא גימטריא שמו של רבינו יצחק יהודה יחיא"ל. ומוזכר כמה פעמים בדרושים על המסורה פרשת בראשית, ראה לדוגמא: וכבר העתקנו זה בספרינו ספר 'אור מים' על מסורה ט' פעמים ואדם ע"ש היטב (בראשית דף כ.). והעתקנו בספרי 'אור מים' בדרוש ושם בעיקר הרביעי ע"ש (שם דף ל.). כמו שהארכנו כמה פעמים בזה בספרי 'אור מים' בדרוש ט' פעמים ואדם (שם).

כד. חיבור זה 'רקיע השמים' הזכיר רבינו בכמה מקומות ב'אוצר החיים' כשמציין לספרו 'רקיע השמים' על המסורה, והם ממצוה ס"ח עד מצוה תי"ג, והם בין השנים תר"ב-תר"ד. וכן בשנת תר"ה במכתב שכתב רבינו להשר משה מנטיפיורי, הזכיר רבינו את ספרו 'רקיע השמים'.

כה. ראה ב'היכל הברכה' (בראשית מ: ד"ה ופירוש) שכתב וז"ל: עיין לעיל ב'קונטרס מעשה בראשית' על פסוק אני מרעיש את השמים ואת הארץ. ע"כ. והוא דרוש י"ג פעם את השמים ואת הארץ, ובתחילת הדרוש כותב וז"ל: נפתחו השמים ואראה מראות אלהים, סוד 'מעשה בראשית' העמוקה מני ים ושטטני בים 'מעשה בראשית' והעליתי מרגליות טובים. ע"כ. וחותרם הדרוש: אתן שבח ותודה לאל וכו', אשר עזרני לסיים 'מעשה בראשית'. ע"כ.

כו. דרוש זה הוא על המסורה של י"ג פעם 'ושם' בריש הפסוק, והדפיסו רבינו בקונטרס בפני עצמו בשנת תר"י. וז"ל רבינו בשער הקונטרס: ספר 'דרך אמונה', אני הצעיר יצחק יהודה יחיא"ל סאפרין שחברתי בימי חורפי אחר פטירת מורי ורבי רבינו צבי מזידיטשוב. ורשמתי לעצמי דרכים הנצרכים לתורה ולעבודה, וכעת שאני עומד בימי בינה, אף שיש להוסיף בהם כמה דברים כהנה וכהנה, לא רציתי להוסיף ולשנות הלשון מהדברים שיצאו מלב אמת שיכנסו ללב אמת. ע"כ.

כז. ראה ב'אוצר החיים' (מצוה לט, יתרו קלב). מביא רבינו את מכתב התשובה שכתב להגאון רבי שמואל העליר זצ"ל אב"ד צפת בשנת תרכ"ד, ובין הדברים מספר לו רבינו על החומשים שבדעתו להדפיס וכותב שם: וכעת אם ירצה השם בדעתי להדפיס חומשים עם חבורי 'אוצר החיים' על תרי"ג מצות, ו'נתיב מצותיך', ועם פירוש על המסורות ועל חסר ויתיר ועל כל דיני ספר תורה מענין קידוש השמות, וכעת אני עוסק בו להשלימו, ושמו 'היכל הברכה'. ע"כ. וכן בשנת תרכ"ט כתב לו עוד מכתב תשובה מובא ב'זכרון דברים' (חלק שני) וכותב לו: חומשין שלנו שחברנו ספר 'היכל הברכה' על המסורות וחסרות ויתירות. ע"כ.

כח. כמו שכתב רבינו בהקדמתו הראשונה לחיבורו 'כתם אופיר' על מגילת אסתר ובעוד כמה מקומות, כמובא לעיל.

בן עשרים ושש. וכעת בא"י אמ"ה שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, שסיימתי חבורי זה בעת רצון ובקבלת היסורין מרורים כזית, נמתקו באור התורה ל'שמ"ן הטו"ב', 'נצ"ר חס"ד'. ע"כ.

כבר באותה שנה כט, החל רבינו בהדפסת החומש, כאשר ראשונה יצא הכרך על חומש במדבר. הסיבה לכך הייתה, כי כרך זה היה קטן בכמות לעומת האחרים ובשל הוצאות הדפוס הגדולות, ביכר להתחיל וללכת מ'הקל אל הכבד'. בשנים הבאות, הוציא רבינו לאור כל פעם עוד כרך לא, עד שבשנת תרל"ד נשלמה המלאכה. באותה שנה בי' אייר, נסתלק רבינו לגנזי מרומים^{לב}.

ענין החיבור

רבינו בחיבור זה יצא בעיקר לברר וללבן ולהכריע על פי ההלכה והקבלה, בכמה נושאים הטעונים בירור והכרעה, הן בכתיבת ס"ת והן בקריאת התורה. ואלו הן:

א. החסרות והיתירות. איזה אותיות יש לכותבה מלאה או חסרה, ומכריע ההלכה למעשה הן לכתחילה והן בדיעבד שכבר נמצא בספרי תורות ישנים^{לז}.

ב. צורת הכתיבה. בכמה תיבות מסוימות הכריע אם הם בתיבה אחת או שנחלקות לשנים, ואם הוא בחד שיטה או אף בתרי כשר. וכן התיבות שצריך להיות בריש דפה, ופתוחה וסתומה, וצורת שירת הים והאזינו.

ג. אותיות רבתי וזעירות. איזה אותיות צריך לכתוב רבתי ואיזה זעירות.

ד. אותיות משונות. בכמה אותיות בתורה יש אותיות הפוכות לפופות עקומות עגולות מנוזרות קטועה וכדומה. רבינו הכריע בכמה מקומות הלכה למעשה.

כט. שנת 'וברית' (להודיעם), כפי שרבינו מציין בשער.

ל. אע"פ שהחיבור עצמו נעשה על הסדר, הקדים רבינו בהדפסת הכרך הרביעי, בשל ההוצאות המרובות של ההדפסה. כפי שרבינו מספר בהקדמתו לחומש וז"ל: והנה הוצאות הדפוס רבות וגדולות, על כן קדמתי להדפיס ספר במדבר שהוא דק שבכולם, ועיקר המצוות נתבארו ב'אמור'. אעפ"כ יחזיק שישים בייגין וספר ויקרא ובראשית יחזיקו יותר מכפליים החלק וכן שמות ודברים יחזיקו הרבה יותר מזה החלק.

לא. בשנת כתר"ו (תרכ"ו), הו"ל את ספר ויקרא, בשנת ה"ת"ה אור"ה (תרכ"ז) נדפס ספר שמות, ובשנת כ"י לה' המלוכה ומוש"ל בגוי"ם (תרכ"ט) נדפס חומש בראשית.

לב. אמנם הכרך האחרון – על אף שרבינו הכינו לדפוס כפי שיש ללמוד מהגהת המגיה שמכנה את רבינו בתואר נ"י, הרי שבפועל ולכאורה, החומש יצא לאור רק לאחר הסתלקותו, שכן בשער הספר נדפס שנת תרל"ד, ללא גימטרייה של השנה, בשונה מיתר הכרכים, שם ציין רבינו בכל שער את הגימטרייה של שנת ההוצאה לאור.

לג. והאריך בזה רבינו בהקדמתו, וראה שם כל הענין באריכות.

ה. **קדושת השמות.** איזה שם משמות הקדושים הם קודש ויש לקדשם בשעת הכתיבה, ואיזה מהם חול, ואיזה צריך לקדשם בתנאי. לדעת רבינו כמעט רוב השמות הם קודש ויש לקדשם, ויסוד שיטתו שאם על פי שיטה אחת הן על פי הלכה והמסורת והן על פי הזוהר והקבלה, הרי הוא קודש.

ו. **אופן הקריאה.** על צורת הניקוד התיבות, כגון: שין ימנית ושמאלית, מפיק ה', קרי וכתיב, וכדומה. וכן על טעמי המקרא, כגון: תרי טעמי, מתג ומקף, מלעיל ומלרע, פסיק. וכן על עניני דקדוק, כגון: דגש ורפה, נע ונח, וכדומה.

ז. **דרושי דקרא.** 'כל חסירות שבתורה לדרוש הן באין' (רש"י פסחים ג: ד"ה רכבת), רבינו בא לבאר ולהאיר באור יקרות לפענח נעלמים כל חסר ויתר שבתורה וכל דקדוקי הכתיבה והקריאה, ולדרוש המסורה, ודרושי המקרא, על פי רזי דרושי מרן האריז"ל ואור תורת מרן אור שבעת הימים הבעש"ט זי"ע.

ח. **רזא דיחודא.** וכן בחיבור זה חשף רבינו את זרוע קדשו 'רזא דיחודא', למצוא בתיבות ופסוקי התורה רמזים לשמות הקדושים, פעמים רבות אחר שביאר ודרש הפסוקים מוסיף ביחודים קדושים פסוקים שלימים, וקרא להן רבינו 'רזא דיחודא', כלשון מרן האריז"ל בספר 'שער היחודים' (פרק א): כי הנה גדול עסק היחודים מעסק התורה, לפי שהיחוד הוא עסק התורה וגם לפי שמייחד עולמות שכרו גדול, ולכן טוב לייחד תמיד יחודים בכל יום, שמועיל לו מאד יותר מעסק התורה. ע"כ ועי"ש.

מבוא החומש ומעלות המהדורה החדשה

אלו הם מעלות המהדורה החדשה של החומש 'היכל הברכה', אחת לאחת, פנים חדשות באו לכאן, עם הרבה הוספות חשובות, כאשר עיניכם תחזינה מישרים:

מקרא

נוסח ה'מקרא' הכולל ניקוד והטעמים ומתגים וכדומה, הקפדנו בהקפדה יתירה שיישאר כמו שרבינו הדפיס, כידוע שיש כמה שינויים משאר החומשים המצויים, וברוב המקומות ציין וביאר רבינו טעמו ונימוקו עמו, אנו השארנו הכל כמו שהדפיסו ממש, אעפ"י שיש מקומות שהסתפקנו בזה, עם כל זה לא נגענו בזה.

הפטרות

את ה'הפטרות' הבאנו בסוף כל פרשה כדי להקל שלא יצטרכו לחפש בסוף החומש, והקפדנו שיהא ממש כנוסח הישן, שעל פי רוב הוסיף רבינו לומר גם מנוסח הספרדים או מהרמב"ם, וציינו בכל מקום מאיזה נוסח הוא.

תרגום אונקלוס

נוסח ה'תרגום' ידוע ומפורסם חשיבותו שנוסחו של רבינו הוא מהמדויקים ביותר, כאשר ידוע שבשאר הדפוסים נפלו שגיאות רבות הן בנוסח והן בניקוד, אשר על כן רבים מגדולי הדורות הקפידו לעבור שמו"ת דווקא בחומש 'היכל הברכה' בגין נוסחו המדויק של התרגום. במהדורה זו הקפדנו שיהיה מדוקדק בדקדוק רב כמו חומשו ונוסחו של רבינו הקדוש, ועברנו בהגהה מדויקת ביותר שיהא תואם ממש.

מסורה

רבינו הדפיס החומש עם 'מסורה גדולה' ו'מסורה קטנה', כיון שחיבורו הקדוש 'היכל הברכה' מיוסד על ענין המסורה.

'מסורה גדולה'. השקענו רבות בהגהת המסורה, שיהיה מדויק ביותר, אעפ"י שמצאנו וראינו עוד נוסחאות וציונים בשאר חומשים, אנו השארנו אותה כמו שהביא רבינו. וכן לא ראינו צורך לציין מראה מקומות במסורה גדולה, כיון שכבר ציינו ב'מנורת שלמה' כדלהלן.

'מסורה קטנה'. מעלה גדולה עשינו בזה, בדפוסים הקדמונים הביאו את המס"ק בקיצור ובסימנים, אשר לא כל אחד ואחד הבין למה ירמוז הסימן, וכן לפעמים הביאו כמה ציונים בשורה אחת ולא היו ניכרים להיכן שייך הסימן בצדו, והדבר גרם לשיבושים רבים בהרבה מקומות והדברים לא היה מובנים.

ולכן פענחנו את כל הסימנים במס"ק, וערכנו וסידרנו אותו במדור נפרד מתחת למקרא עם ציטוט של דיבור המתחיל, למען ירוץ הקורא בו ויובנו הדברים היטב, והוא תועלת גדולה מאוד.

פירוש רש"י

הפירוש רש"י הוגה הדק היטב, והשארנו אותו כפי מה שרבינו הדפיס, לרבות ההוספות בסוגריים שנמצא בתוך הפירוש, ומעט מזעיר שינינו היכן שראינו טעות דמוכרח. נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, נוספו סימני פסיק ונקודה, וכן הוספנו מראי מקומות לרוב לפסוקי התנ"ך ומאמרי חז"ל.

משכיל לדוד

לצד פרש"י הדפיס רבינו פירוש 'משכיל לדוד' ביאור נפלא על פרש"י, מהגאון המקובל מוהר"ר דוד פארדו^א. חשיבות הפירוש, שמבאר כל דברי רש"י בכל דיבור ודיבור מה בא רש"י ליישב, וכשיש ב' פירושים ברש"י מבאר מפני מה הוצרך רש"י לומר ב' פירושים. וכן מוסיף הרבה נופך מסודי התורה עפ"י הזהרה הקדוש ומרן האריז"ל^ב.

א. רבי דוד בן ר' יעקב פארדו נולד בוונציה בשנת תע"ח, ושימש ברבנות בק"ק איספאלטרו באיטליא ואח"כ עלה לירושלים ושימש כאחד מגדולי חכמי הספרדים ועמד שם בראשות ישיבת 'חסד לאברהם', ונסתלק בשנת תק"נ. וראה מה שכתב בספר 'שם הגדולים' להחיד"א (חלק גדולים מערכת ד אות מב) וז"ל: מהר"ר דוד פארדו ז"ל. נודע בשערים מהפלגת שקידתו ושלימותו. וחבר 'שושנים לדוד' על ש"ס משנה ב' חלקים. 'משכיל לדוד' על פירש"י על התורה. 'למנצח לדוד' על הש"ס. 'מכתם לדוד' שו"ת על ד' טורים. 'חסדי דוד' פירוש על התוספתא שיתא סדרי ונדפסו על ד' סדרים וקדשים וטהרות בכ"י ופירוש על הספרי ז"ע. ומפורסם חסידותו ותמיד על משענת הקנה מטהו פרח ערוגות מטעיו ציצים ופרחים לתורה והלכתא גברותא. ע"כ. יש לציין כי מאז ההדפסה הראשונה של הפירוש 'משכיל לדוד' שהדפיס המחבר בשנת תקכ"א לא נדפס הפירוש עוד פעם עד שרבינו הקדוש הדפיסו בחומשים שלו.

ב. ראה בהקדמת כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל ה'היכל הרצון' מקאמרנא שליט"א, הטעם שרבינו הדפיס דווקא הפירוש 'משכיל לדוד' במקום הפירוש 'שפתי חכמים'. עי"ש. וראה גם בהקדמת ה'משכיל לדוד' (ד"ה יגש) מה שכתב עליו. עי"ש.

במהדורה זו עבר הפירוש הגהה מדוייקת ועריכה מחודשת, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, נוספו סימני פסיק ונקודה, והדגשנו לשונות רש"י המובא בתוך הפירוש, וכן חילקנו קטעים ארוכים, למען ירוץ ויבין הלומד בו.

בעל הטורים תולדות אהרן

כן נדפס בחומש הקדוש 'בעל הטורים ו'תולדות אהרן', מה שנדפס בכל החומשים. ה'בעל הטורים' ערכנו הכל מחדש, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, נוספו סימני פסיק ונקודה, ויש מקומות שהוספנו מה שמצאנו מדפוסים אחרים שמוסף שם עוד על הפירוש, וכנראה נשמט מהדפוס. וב'תולדות אהרן' מבוסס על הדפוס של רבינו, ותיקנו כל המראה מקומות מחז"ל, ולא ראינו צורך לציין השינויים בהם.

מנורת שלמה

הפירוש 'מנורת שלמה' על ה'מסורה גדולה' מהגאון מוהר"ר אורי שרגא פייבוש מדבראוונא^ג, הדפיס רבינו כיון שחיבורו הקדוש 'היכל הברכה' מיוסד על ענין המסורה. ובשער הספר כתב על חשיבות הפירוש בזה הלשון: פירוש חדש על המס"ג ומס"ק עם מראה מקומות בכל תנ"ך ותיקון הטעויות מה שלא היו מלפנינו ונקרא שמו 'מנורת שלמה'. ע"כ.

ג. רבי אורי שרגא פייבוש ב"ר שלמה זלמן מדבראוונא, היה מגדולי התורה ובקי בחכמת הדקדוק, היה תלמיד הגר"א מווילנא. מלבד זה הוציא גם הספר 'מנחת כליל' שהוא כעין השלמה לספר 'מנחת שי', ודרכו להביא את מסקנת המנחת שי ולהוסיף נופך והערות עליו, כמו שכתב בהקדמתו: 'ושם השני על הגהת התורה מנחת כליל', כי בזה הלכתי אחר התייר הגדול בעל 'מנחת שי', אך שהשמיט כמה דברים, ואני בעזר הש"י עשיתי מלא קומץ המנחה לבל יחסר דבר'. הדפיס את חמשה חומשי תורה בדבראוונא בשנת תקס"ד עם ב' הפירושים שלו 'מנורת שלמה' ו'מנחת כליל' ועוד שאר פירושים. [וכן הוציא החמש מגילות עם פרש"י ומנחת שי והוסיף עליו פירוש 'שירי המנחה' נדפס בשקלאו בשנת תק"ס, וכתב בהקדמתו שם: מאי דשייר ה'מנחת שי' אפרש בהגהות שלי].

יש לציין שרובו ככולו של הכרעות רבינו בחומש הקדוש 'היכל הברכה' מקורם ב'מנחת כליל', אף שכמעט לא הזכירו, ובמקומות מועטים שמזכירו חולק עליו (ויחי נ יז, תצוה כט מג, קדושים יח לד, שופטים יח יג). ולפעמים מביא לשונו ממש, ולפעמים מביא רק מסקנתו, ולפעמים מכריע שלא כמותו. ואך למותר לציין שיש הרבה הכרעות שאין מקורם משם.

וכן בהקדמת המחבר כתב: גם הוספתי על כל הפירושים הגהת המסורה גדולה ומסורה קטנה לברר כוונתה, ולדעת מוצאה ומובאה בכל התנ"ך, וגם הגהת התורה בכל פרטיה ודקדוקיה. ע"כ. ובהרבה מקומות הביא רבינו דברי ה'מנורת שלמה' בביאורי לשון המס"ג, ובהבאת לשונות הפסוקים.

במהדורה זו ערכנו את הפירוש בהגהה מדוייקת, וכן הוספנו השלמות מה שהיה בדפו"ר בסוף הספר, ועברנו על כל המראה מקומות שהביא שיהיה נכון ומתוקן. [ויש לציין שלכן לא הבאנו המראה מקומות והצייונים לפסוקים בתוך המס"ג כיון שכבר מצויין במנורת שלמה].

מנחת ש'י

בפקודת הקודש מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הוספנו פירוש ה'מנחת ש'י' על המסורה מהגאון הגדול רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי מרבני מנטובא¹. ונדפס בסוף כל חומש. על חשיבות הספר כותב החיד"א בספרו 'שם הגדולים' (חלק ספרים מערכת מ אות קנו) וז"ל: 'מנחת ש'י' על כל המקרא, מהרב ידידיה שלמה מנורצי מרבני מנטובה, לברר הדק היטב כל המקרא בתיבות נקודות טעמים אותיות על פי הדקדוק והמסורות וכמה ספרים, על דרך הרמד"ל באור תורה, חבור נחמד ונצרך. ע"כ².

וכן רבינו בספרו 'שולחן הטהור' (סימן קמב-קמג ס"ד) מחשיב מאוד את הספר וכותב בזה הלשון [בדילוג]: לפי מה שהסכימו רוב ישראל לכתוב אחרי רבים להטות, והוא כדעת הרמ"ה ו'מנחת ש'י'. ועוד שם: ולפי מה שנתפשט הלכה בין הספרדים והאשכנזים לכתוב כדעת מרן הרמ"ה ו'מנחת ש'י'. ועוד שם: והן נכתבים כדעת הרמ"ה ורבינו ו'מנחת ש'י' והמסורות. ע"כ. וכן כשרבינו מביא בחומש הקדוש 'היכל הברכה' שיטות שונות בנוגע לקרי וכתב, לקוחים

ד. רבי ידידיה שלמה רפאל ב"ר אברהם נורצי מרבני מנטובא בעל ה'מנחת ש'י'. הספר נדפס לראשונה בשנת תקכ"ב במנטובא.

ה. ראה עוד בספר 'דבש לפי מהחיד"א' (מערכת ב' אות כא) שכתב וז"ל: הרמד"ל ז"ל וכו' וספר 'מנחת ש'י' וכו' הם שני עמודים אשר כל בית ישראל נשען עליהם. ע"כ. וראה עוד בשו"ת חת"ס (ח"ב י"ד סימן רע) שכתב וז"ל: והנה ספר 'מנחת ש'י' הוא אשר סמכו עליו כל רבותי, והוא מוסמך ומפורסם בין חכמי הספרד. ע"כ.

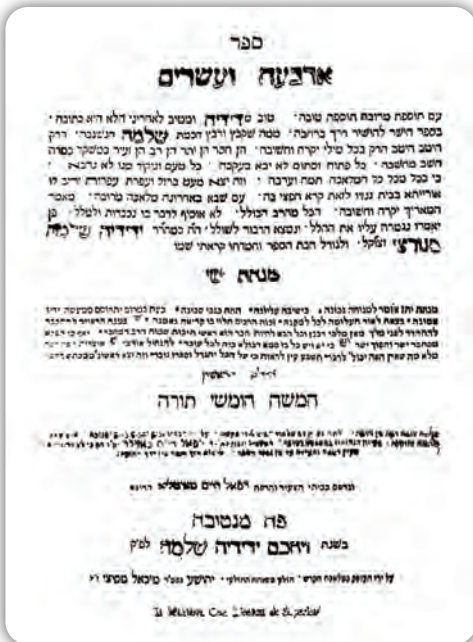
הדברים מה'מנחת ש', וכן מזכירו בחומש כמה פעמים¹.

וכה כותב המחבר בעצמו בשער הספר על מלאכתו בחיבור וז"ל: חמשה חומשי תורה, מדוייקים במלאים וחסרים כהוגן וכשורה, דומים להעתק ספר תורה, על פי חכמת המסרה והרמ"ה ארי שבחבורה, שומר משמרת הטהרה, בעוז ותפארה וגבורה, ופרשיות פתוחות וסתומות כמנהג הספרים המדוייקים מגלות ירושלים אשר בספרד. וגם כל עשרים וארבעה ספרים מדוייקים כפי האפשר בנקודות וטעמים ורוב פסיקתא דתהלים, וגעיות ומתגים ורפין ודגשין ומפקין, וקריין ולא כתיבין, וכתיבין ולא קריין ומלין

דכתיבין חד וקריין תרין, ודכתיבין תרין וקריין חד, ותיקון סופרים, ועיטור סופרים, ומלין דסבירין ומטעין וחלופין, ואותיות נקודות ותלויות, ותיקון ב"ה שמ"ו, וצורת שירת הים, ושירת האזינו, וגם שירת דבורה, ושירת דוד ושמואל ותהלים, אשר לא נראו כנה מעולם, והשמות אשר נפל בהן מחלוקת בין קדש לחול, וחציין של ספרים, וכללי בג"ד כפ"ת דסמין ליהו"א, וכללי הקמץ חטוף, וכללי המאריך והגעיות, וכללים רבים מחכמי הדקדוק והמסורת והמדרשים החולקים על המסורת, וחסרות רבות מוגהות משגגות הדפוס, ואגדות רבות בטעמי חסרות ויתרות. כל אלה חברתי אספתי בחפני אני הצעיר ידידיה שלמה רפאל בכמהר"ר אברהם נורצי. בעזרת ה' צבאות, אשר יעצני להראות העמים והשרים שלמות התורה והיוצא מבין גזים ורמזים, ואני התחזקתי ברוב חסדו ובידו הטובה עלי ואקבצה מששים מחברים וקראתי שם החבור 'גדר פרץ'² על דרך מסורת סיג לתורה, כחומה נשגבה ובצורה, ערוכה בכל ושמורה, ליושבים לפני ה', יהי עליהם לסתרה, ליהודים תהיה שמחה ואורה ומציון תצא תורה, ומקדש סעד ועזרה, ויגיע זמנם לומר שירה. ע"כ.

1. ראה לדוגמא (תצוה כט מג, קדושים יט לד, בהר כה מט, בלק כד ב, שופטים יח יג), ובעוד הרבה מקומות.

2. המחבר בעצמו כנראה כאן בהקדמתו קורא שם ספרו בשם 'גודר פרץ', אמנם המדפיס הראשון לא היה לו השער וההקדמה לספר, וכן לא הדפיסו עם החיבור, לכן קרא המדפיס לחיבור בשם 'מנחת ש', שרמז בתיבת ש"י ר"ת של שם המחבר ידידיה שלמה, [השם 'רפאל' נוסף לו לרפואה].

ועוד כותב בהקדמתו על גודל עבודתו בחיבור, וז"ל: ונתתי אל לבי לעמוד על הפרץ ולרפאת את מזבח ה' ההרוס, ולדרוש ולתור בחכמת הקריאה, ולאחוז בספרי הדקדוק הנמצאים אתנו בזמן הזה, ולחפש ולחקור אחר הספרים המוגהים ואחר המסורות המדוקדקות והגרסאות ערבות ואמתיות, ולראות ס"ת החשובים והמעולים שראוי לסמוך עליהם, ולנטות בהם אחר הרוב, כדרך שנצטיינו מן התורה (שמות כג ב) 'אחרי רבים להטות', וכמו שעשו חכמים בג' ספרים שמצאו בעזרה וכו'. ונטשתי ספרים חדשים מקרוב באו, וסמכתי על הישנים הנאמנים. ע"כ.

גדולת החיבור היא בכך שהמחבר ציין כמעט בכל כל דבר מה שיש להעיר עליהן, ומיוסד על הרבה מקורות, מכתבי יד, מספרי מסורה קדומים, ספרי דקדוק, מדרשי חז"ל והזהרה. וכן סמך על ספרים שקדמוהו בהכרעת הספיקות, כפוסק אחרון נחשב אצלו הרמ"ה. והוא עצמו המנחת שי נחשב גם כפוסק אחרון בכל ענייני קרי וכתב. ונדפס בהרבה מהדורות לרוב חשיבותו.

במהדורה שלפנינו הדפסנו את ה'מנחת שי' בסוף כל חומש, לרבות גם על המגילות. ועבר הגהה מדוייקת ביותר, והוספנו ניקוד ונקודות במקום שטעון נקודות להבנת הענין, וכן מראה מקומות לכל מאמרי חז"ל.

מגילות

חמש המגילות נדפס עם תרגום ופירש"י ועם מסורה קטנה וגדולה. הקפדנו בהקפדה יתירה שיישאר הניקוד והטעמים וכדומה כמו שרבינו הדפיס, כידיע שיש כמה שינויים משאר המגילות המצויים, בפרט במגילת אסתר, אנו השארנו הכל כמו שהדפיסו ממש, אעפ"י שיש מקומות שהסתפקנו בזה, עם כל זה לא נגענו בזה.

על מגילת אסתר כתב רבינו את חיבורו הקדוש 'כתם אופיר'^ח שהאיר באור יקרות אור הצפון במגילת אסתר, על פי הקדמות מרן האריז"ל והבעש"ט. וכל מעשה תקפו וגבורתו ודרכו דרך הקודש בחיבורו זה הלא הם כתובים בדברי הקדמות רבינו הקדוש זי"ע על הספר.

חיבור הקדוש זה כתב רבינו בחודש אחד כמו שרמז בהקדמות: ולא תהרהר אחר מהירות המלאכה הזאת, 'בחדשה ימצאונה' (ירמיה ב כד)^ט. ובאמת כל החיבור נתחבר בקיצור מאוד והסתמך על שורשי דבריו שכבר כתבם בספרים אחרים שחיבר, ולכן מלאכתנו הייתה לציין כל דבר וענין מהיכן הדברים לקוחים. ולא יכולנו להרחיב ביותר כי יצטרך כבר לספר בפני עצמו, וכבר הדפסנו מקדמת דנא ופקיע שמיה בשער בת רבים של המגילת אסתר עם הפירוש 'כתם אופיר' מבואר ומפורש עם ביאור משולב והערות לרוב ע"י הוצאתנו המפוארת 'אור פני יצחק'.

על מגילת שיר השירים הדפיס רבינו את הפירוש 'ערוגת הבושם' להרה"ק המקובל רבי משה מאוסטראה זצ"ל^י, ונספח אליו מבוא וכללים לחכמת האמת, והוא ליקוט בקצרה מיסודות מרן האריז"ל על סדר השתלשלות העולמות והפרצופים. וכן ידוע שמרן הבעש"ט זי"ע^{יא} ראה את ספרו הדין והחשיבו מאוד, ואמר: 'כי בעת שחבר הפירוש נתלבש בו נפש שלמה המלך ע"ה, ועל ידי זה יפה כוון לאמתו'.

ח. ראה מה שכתב רבינו בהקדמתו לספר 'כתם אופיר' וז"ל: וקראתי חבורי זה כתם אופיר. כי צוה לנו מרן הרב אלוקי רבי ישראל בעל שם טוב, שכל אחד ימצא יחוד שם בשמו. וזהו יחוד שמי: ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אדנ"י פשוט. והוא מספר שמי יצחק יהודה יחיאל. וכו'. ומספר אופיר גם כן יחוד הנזכר למעלה. על כן קראתי שמו כתם אופיר. ע"כ.

ט. ראה בהקדמת כ"ק אדמו"ר הגה"ק בעל ה'היכל הרצון' מקאמרנא שליט"א, וז"ל: ומה שכתב רבינו זי"ע"א בהקדמתו הראשונה בספרו 'כתם אופיר' על מגילת אסתר, וז"ל: ואל תהרהר אחר מהירות המלאכה הזאת בחדשה ימצאונה וכו', וכתב שם המגיה וז"ל: הרב הקדוש נ"י עשה ספר הזה בחודש אחד עכ"ל. שמעתי מאדמו"ר הרה"ק רבי שלום צוק"ל שרבינו המחבר צוק"ל שהיה בכפר אחד באמצע הדרך כחודש ימים מחמת ריבוי השלגים שאין יוצא ובא, ואז חיבר את ספרו הקדוש. ע"כ.

י. רבי משה ב"ר הלל מאוסטראה היה מחכמי הקלויז בבראד, ושימש כמגיד מישרים בבראד, נולד בין השנים ת"ס-ת"ע, נסתלק י"א טבת תקמ"ה. מלבד הפירוש 'ערוגת הבושם' על שה"ש, חיבר עוד פירוש על שה"ש בשם 'פרי מגדים' שליקט מתוך ספר 'שושנת העמקים' לאלשיך, ורבינו לא הדפיסו בחומש. וכן חיבר פירוש 'דרש משה' על ספר תהילים, ופירוש על פיוט 'לכה דודי'. בדבריו נזכר שחיבר גם פירוש על ה'אידרא', וכנראה לא נדפס.

יא. ראה בספר אוצר הסיפורים (חלק ח אות א) מובא מה שסיפר הרה"ק מבארניב זי"ע, כאשר מרן הבעש"ט זי"ע עשה קפיצת הדרך לעיר בראד בכדי למנוע את עשיית החרם נגדו, פגש שם את הרה"ק ר' משה אוסטרר, וקם הר"מ מאוסטרר מכסאו ונתן שלום להבעש"ט, ולאות פיוס נתן לו ספרו 'ערוגת הבושם' שיצא מבית הדפוס בשבוע שעברה שעוד לא יצא לשוק, והבעש"ט לקח ממנו הספר 'ערוגת הבושם' ודפדף בכל הספר ברגע וסגר ונשקו באהבה, ואמר להמחבר: עברתי ולמדתי כל הספר והוא אמת לאמתו כל הפירוש מראש עד סוף, אבל אין זה חידוש כי בעת שחבר הפירוש נתלבש בו נפש שלמה המלך ע"ה, ועי"ז יפה כוון לאמתו.

וראוי להעתיק נוסח השער^ב שמתמצת גודל חשיבות הפירוש, וז"ל: פירוש 'ערוגות הבושם' זה ספר תולדות האדם הגדול בענקים, המגלה רזי עולם, וצפוני טמוני פליאות קודש, הספונים בשיר המקודש הזה, והמבאר עומק הכוונות והרמזים בדברים העומדים ברומן של העולמות העליונים, כפי שיחתן של הדודים והריעים דלעילא שבספר זה, הכל עשה יפה בעטו עט ממהר לדבר צחות בצחצחות אורות הנשגבים שלמעלה, על פי יסודות הזהר וקבלת האר"י וגוריו זי"ע בבקיאותו ושקידתו הנפלאה בחדרי המרכבה ושיעור קומה. הוא ניהו המקובל אלקי, הצדיק המפורסים ברוב צדקתו וחסידתו ופרישתו, אחד מכת הפרושים והקדושים מק"ק בראד, איש חי ורב פעלים, בוצינא קדישא, הנקרא בפי כל רבי משה

מאוסטראה זצ"ל זי"ע, בהרבני המנוח מו"ה הלל זלה"ה מזאמישטש, להאיר עיני ההוגים במגלה זאת על טהרת הקודש. ונספח אליו מבוא וכללים להמושטטים והמבקשים לכוונס בשערי הקבלה. ע"כ.

ושאל הר"מ אוסטרר מהבעש"ט וכי איך אפשר שבאלו הרגעים שדפדף הספר למד אותו כולו, וענהו הבעש"ט אני אוכל לאמר לכבודו שלמדתי עתה כולו, שהנה על כל תיבה ותיבה פירש פרושו הנכון, ועל תיבות 'ערוגות הבושם' לא כתב שום פרוש, ויתמה מאד הר"מ אוסטרר ויאמר להבעש"ט הלוא כך וכך פירשתי על תיבות אלו, ואמר לו הבעש"ט הקדוש שהנה פה הספר ושיראהו מה שכתוב בספר, ופתח הר"מ אוסטרר הספר וירא כי אין שם פירושו שפירש על תיבות אלו, ויתמה מאוד ואמר להבעש"ט אין זה כי אם שנשמט מהדפוס. וכבדהו מאד והודו כולם ואמרו כי איש האלקים קדוש הוא, ולוהו ופטררהו לשלום. והראה הרה"ק מבארניב שבדפוס הראשון שנדפס בזאלקאווא ליתא שם הפירוש על תיבות 'ערוגות הבושם', ובדפוס השני שנדפס שם הדפיסו ומלאו את ההשמטה הזאת שנשמט בדפוס הראשון. ע"כ. וכן בדפוס שהדפיס רבינו החומש הקדוש נדפס הפירוש על תיבות 'ערוגות הבושם'.

ויש לציין שגם המקובל האלקי הרה"ק רבי שלום בוזאגלו ז"ל החשיב מאוד הפירוש, והביא בספרו 'מקדש מלך' על הזהר הרבה פעמים מהספר 'ערוגות הבושם' מה שפירש על הזוה"ק.

יב. כנראה לשון נוסח השער הוא עפ"י מה שצווה רבינו הקדוש ה'היכל הברכה' לכתוב.

במהדורה שלפנינו ערכנו את הפירוש בהגהה מדוייקת, הוספנו סימון הפסוק והדגשנו את הפסוקים על מה שבא לבאר, וכן הוספנו מראה מקומות לכל דברי חז"ל והזהר הקדוש וכתבי מרן האריז"ל, וכן חילקנו קטעים גדולים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, נוספו סימני פסיק ונקודה, למען ירוץ הלומד בו.

על **מגילת רות** הדפיס רבינו את הפירוש '**ברטנורה**' מהרה"ק רבי עובדיה מברטנורה זצ"ל.^{יג} והוא פירוש יקר על דרך הקבלה. ערכנו את הפירוש מחדש, הדגשנו את הפסוקים על מה שבא לבאר, וכן הוספנו מראה מקומות לכל דברי חז"ל, וחילקנו קטעים גדולים, ופיתוח ר"ת והשלמת חצאי תיבות. למען ירוץ הלומד בו.

על **מגילת איכה** חוץ מפירוש רש"י הוספנו

תרגום ומסורה גדולה וקטנה, וכן הוספנו על פי פקודת הקודש מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א הפירוש '**דמעות שליש**' מהרה"ק רבי אלכסנדר צבי קלינגבערג זצ"ל^{יד}, מיוסד על פי סודות וגנזי צפונות ממרן האריז"ל ותלמידי רבינו הבעש"ט זיע"א, ובפרט מזקיני רבינו בעל ה'היכל הברכה' זי"ע^{טו}.

יג. רבי עובדיה ב"ר זכריה למשפחת המון ברטנורה, היה מחכמי איטליה שבאו לארץ הקודש בשנת שי"ן לערך, בן אחיו של הרע"ב המפרש על המשניות, והיה חכם ובקי בחכמת הקבלה. הדפיס את פירושו בשנת ש"ו תחת השם '**מקרא קודש**'. ומובא ממנו שמועות בספר חרדים. נסתלק בשנת שע"ז.

יד. רבי אלכסנדר צבי ב"ר מנשה יעקב קלינגבערג חתן רבינו ה'היכל הברכה', נולד ביום כ"ג תמוז בשנת ת"ר. משנת תרכ"ז עד שנת תרל"א כיהן כרב ואב"ד ואלאווע והגלילות, וכשנסתלק חותנו הגאון רבי יעקב קלוגער אב"ד סאנדאווע ווישנא, נקרא לכהן ולמלא מקומו ברבנות ונשאר שם עד אחרית ימיו. בשנת תרל"ט הוציא את הספר 'זכרון דברים' מהרה"ק רבי אלכסנדר סענדר מקאמרנא זי"ע, ובחלק השני הדפיס תשובות מרבותינו והוסיף עליהם ביאורים, ובסופו הדפיס הפירוש שלו הנקרא בשם 'דמעות שליש' על מגילת איכה, וכתב בעמוד השער 'המחבר לטהור אידי דזוטר הוספתי קונטרס 'דמעות שליש', וכך נצטויתי מפי מזה"ה הקדוש זי"ע, יום לפני הסתלקותו שאדפיס תשובות האלו עם חדושי'. ע"כ. קיבל כתב הסכמה מזקיני רבינו על דברי תורה שכתב בהיותו עוד בגיל י"ט, והדפיסו כהסכמה על ספרו 'דמעות שליש', וכן קיבל הסכמה לספר מרבינו ה'דמשק אליעזר' זי"ע, ונדפסו בריש ספרו.

טו. בקשרי עבותות אהבה וחיבה יתירה היה מקושר לזקיני רבינו ה'היכל הברכה' זי"ע, וכתב אליו: '**אתה חביב עלי ביותר**, וכשתלמוד תורה לשמה יומם ולילה תתעלה מעלה מעלה בעליה יתירה, ועיני יראו וישמחו' (זכרון

לבר מן דין היה תלמיד מובהק לזקינו רבינו ב'מארי דיחודא', בדרכו להביא כמעט על כל פסוק וענין יחודים וגימטריאות וחשבונות^{טו}.

עבודה קשה היה בעריכת הפירוש שנדפס בדפוס ישן בשיבושים עצומים^{טז}. במהדורה זו ערכנו את הפירוש הכל מחדש בהגהה מדויקת ביותר, הוספנו סימון הפסוק והדגשנו את הפסוקים על מה שבא לפרש, וכן הוספנו מראה מקומות לכל דברי חז"ל והזהר הקדוש וכתבי מרן האריז"ל וספרי רבותינו, וכן חילקנו קטעים גדולים, ופיתוח ראשי תיבות והשלמת חצאי תיבות. כאשר עיניכם תחזינה מישרים.

על מגילת קהלת חוץ מפירוש רש"י הוספנו תרגום ומסורה גדולה וקטנה, למען לא יחסר המוזג.

לקט אמרי פנינים

בחתומת החומש כתב רבינו חיבור 'חתימות הספר' הנקרא בשם 'לקט אמרי פנינים', בו הביא וביאר ה'שמעתי ממורי'^{יז} שהם אמרות טהורות ופנינים יקרים דברי אלהים חיים ממרן אור שבעת הימים מרן הבעש"ט זי"ע מה שהביא הכהן הגדול הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' בספריו הקדושים, ובתוך דבריו הקדושים הרחיב וביאור וגילה סודות וגנזי צפונות.

דברים' חלק שני). וגם עסקו יחד בלימוד התורה, וכמה פעמים ביקש ממנו שיכתוב תשובות על שאלות שנשלחו אליו, וכה התבטא רא"צ בזה: 'כמה פעמים באו שאלות ותשובות מענינים האלו אל כבוד א"י הגאון הקדוש נ"י, והעמים עלי עולו של תשובה' ('זכרון דברים' חלק שני). וכן מתארו בשבחים יקרים: 'נכדי היקר, כתר ראשי בבת עיני, ה"ה הרב החרף המפורסים, בקי בנגלה ובנסתר, ותיק וחסיד ועניו, כבוד קדושת שמו מ' אלכסנדר צבי נ"י האבד"ק וואלאווע והגליל יע"א' (שם). 'נכדי היקר, החרף המופלג בתורה ובחכמה, ירא ד' ותיק וחסיד, באר מלא בתורה, מפורסים לשבח, כבוד שמו מורינו הרב אלכסנדר (סענדיר) [צבי] קלינבערג נר"י האבד"ק וואלאווע והגלילות יע"א' (שם).

פעמים רבות הביא בפירושו דברי תורה מספרי זקינו רבינו ה'היכל הברכה' זי"ע ומוסיף עליהם נופך, וגם לרבות דברים מה ששמע וקיבל מפי קדשו בעצמו מה שלא נזכר בספרי רבינו.

טז. יש לציין דבר יסודי שקיבל מרבינו מה שכתב בסוף הקדמתו, וז"ל: ודע כי בקונטרס שלי אין בו שום כולל בכל המספרים, וכן קבלתי ממורי שלא לומר עם הכולל, כל שכן שפל כמונו, וד"ל. ע"כ.

יז. אחד מהדברים הקשים שהיה בדפוס הישן הוא לפענח הגימטריות, עמלנו קשה לפענחו על נכון.

יח. על פי רוב כל ה'שמעתי ממורי' שהביא רבינו ב'לקט אמרי פנינים', הוא מה שלא ביארו בשאר ספריו הקדושים, וכנראה לכן הביא אותם רבינו לפונדק אחד בכדי לבארו.

במהדורה שלפנינו הוספנו מראה מקומות לכל דברי חז"ל והזהר הקדוש וכתבי מרן האריז"ל, ולרבות מספרי ה'תולדות יעקב יוסף' מהיכן מקור מוצאו, וכן חילקנו קטעים גדולים, ופיתוח ראשי תיבות והשלמת חצאי תיבות. למען ירוץ הלומד בו. והוספנו הוספה חשובה ביותר מדור 'ביאורים והערות' להביא לשונות מהמקור ולידע ולמצוא מקור לכל פניה.

אוצר החיים קיצור המצות

הוספנו את החיבור 'אוצר החיים' קיצור המצות, על פי פקודת הקודש מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, והוא פתח והקדמה לחיבורו הגדול 'אוצר החיים' על כל התרי"ג מצוות, ונדפס כחיבור בפני עצמו בשנת תרי"ח. וז"ל רבינו בשער הספר: ספר 'אוצר החיים' חלק ראשון בראשית י"ע עם קיצור המצות. שחיברתי השפל והנבזה תולעת ולא איש יצחק יהודה יחיאל מקאמורנא. על תרי"ג מצות בדרך פרד"ס, אשר זה חיוב על כל איש ישראל לקיים המצות במחשבה ובדבור ובמעשה, ולידע הטעמים טעמי המצות עומד מן בדרך פרד"ס, שלא יצטרך להתגלגל, וישלים נפשו בדיעות טעמי המצות כאלו עשאו כולם בפועל. וביאור רמזות כל מצות באותיות של עשרת הדברות, וטעמים מתוקים על פי הזהר ומרן האר"י ומרן אור ישראל הבעש"ט זי"ע, כל אות ואות בטעמים מתוקים ערבים לנפש, ישמעו עונים וישמחו. וזה הוא חלקי חלק תורת שחנני השם יתברך ברוב רחמי וחסדיו להאיר על נפשי העניה והשפלה חלק תורת שיקבלתי מהר סיני בתוך שאר ישראל עם הקודש. ע"כ.²

במהדורה שלפנינו ערכנו את החיבור בהגהה מדויקת, הוספנו מראה מקומות לכל דברי חז"ל, וקיטענו אותו לפי האותיות של העשרת הדברות, ופיתוח ראשי תיבות והשלמת חצאי תיבות. ועוד הוספה חשובה, שנקדנו כל החיבור, בכדי להקל על הלומד בו, וכידוע שרבינו הקדוש חילק אותו לימי השבוע ללמוד בו בכל יום חלק מהמצוות, והניקוד יקל לו.

הקדמות

דבר חשוב ביותר שהוספנו הוא ההקדמות של מפרשי התורה, והם של 'בעל הטורים', 'משכיל לדוד', 'מנורת שלמה', ו'מנחת שי'. כידוע כל מחבר ספר כותב בהקדמתו את דרכו

יט. כנראה רבינו רצה להדפיס בנפרד כל החיבור על 'אוצר החיים' על התרי"ג מצות, והתחיל להדפיס הקיצור של המצות, ובסופו הוסיף השלש המצוות הראשונות השייכים לחומש בראשית, ולא הוציא עוד במתכונת זה, וחיברו יחד עם החומש. ולכן לא ראינו צורך להוסיף המצוות האלו כיון שכבר נדפס בתוך החומש על מקומו.

כ. בסוף השער מובא שיצא על ידי בני רבינו הקדוש, וכה כתוב שם: הובא לבית הדפוס על ידי בני היקרים מחמדי עיני ה"ה מהו' אלכסנדר סענדיר נ"י ומהו' אליעזר צבי נ"י, ישלם ה' פעלם ומעשה ידיהם ירצה ותהי משכורתם שלמה מאת ה', ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות לשמה אכ"ר.

בפירושו ומה הניע אותו לכתוב את הפירוש, ולכן ראוי ונכון שיידעו מהקדמתו את דרכו של המפרש.

היכל הברכה ואוצר החיים

גולת הכותרת בעבודתנו הקדושה הוא לברר מקחו של צדיק, הלא הם ספרי דבי רב ה'היכל הברכה' על התורה וה'אוצר החיים' על המצות, לרבינו הקדוש, והם שני עמודי שיש טהור שהעמיד על התורה שבכתב.

כבר הארכנו על החיבורים האלו די הצורך במדור 'פתיחת ההיכל והאוצר'.

החיבורים עברו עריכה מחודשת ויסודית, הכולל: חלוקה לקטעים קצרים, פיסוק מלא, הדגשת לשונות הפסוקים, פתיחת ראשי תיבות, והשלמת חצאי תיבות, ועוד מעלות כאלו. וכל זה נערך ביגיעה ועמל רב, ובדקדוק אחר דקדוק וניפוי אחר ניפוי, כי ראינו כבר בהרבה מקומות שחלוקת הקטעים או פיסוק שלא בדקדוק שינה את הבנת כל הענין שלא כנכון, ועתה במהדורה שלפנינו באו על מקומם בעזה"ת.

במהדורה הזאת באו לראשונה אלפי מראי מקומות חדשים, לכל דברי חז"ל וזוהר וכתבי האריז"ל ושאר ספרי חסידות ועוד שנזכרו בדברי רבינו במפורש או ברמז. כי זאת יש לדעת שכל דברי רבינו הקדוש בנויים ומיוסדים על דברי הקדמונים, וברוב הפעמים אף כתב את לשונו הקדוש לפי מטבע הלשון של חז"ל והקדמונים וספרי החסידות, ובפרט דברי ה'בעל שם טוב' זצ"ל, ועל זאת עמלנו ביגיעה אחר יגיעה למצוא דברי חפץ, מקור מים חיים, שורש דבריו הקדושים. ובעזה"י יגעת ומצאת תאמין, אם כי את כולם לא מצאנו, אבל את רוב הדברים מצאנו במקורן ובשורשן. ולזאת נוספו במהדורה שלפנינו אלפי מראי מקומות חדשים ומדויקים.

גם ראינו לנכון לציין ב'היכל הברכה' סימון הפסוקים, והוא על איזה פרק ופסוק מבאר רבינו את ביאורו. בהיות שדרכו של רבינו לפעמים לבאר בסדר הפסוקים בדרך קרי וכתוב, וחוזר לבאר בסדר הפסוקים על פי המסורה, לכן היינו צריכים להבדיל בין הסימונים, דהיינו בסדר הראשון מסומן באות מודגשת ועבה, ובסדר השני מסומן באות דקה, למען יבחין הלומד בו.

וכן ראינו לנכון להציב בצידי ה'היכל הברכה' וה'אוצר החיים' לכל אחד בנפרד את ציוני הדפים מדפוס הישן של החומש, בהיות שבהרבה מקומות שהביאו דברי רבינו מצינים לפי סדר הדפים מהדפוס ישן^{כא}.

כא. ראה בספר הבעל שם טוב על התורה, כשמביא מדברי רבינו שמציין תדיר רק מהדפוס ישן של החומש.

וזאת למודעי. בעת עריכת דברי קודש קדשים של רבינו, עמדו לנגד עינינו דברי רבינו הקדוש מה שכתב בהקדמת פירוש 'עשירית האיפה' על תורת כהנים, וז"ל: 'וגם שלפעמים מאהבת הקיצור ומטעם הכמוס כתבתי דברים הנראים שהם לשון עילגים או בלתי הבנה, בקשתי לעיין היטב, ובודאי יהיה נכונים דברי כשחר נכון מוצאו'. ע"כ. ולכן לא הרהבנו ליגע ולשנות בדבריו הקדושים אפילו בדברים הנראים כטעות הדפוס, כי מי יעמוד בסוד קדשי קדשים בסודי ורמזי הקדושים.

השקעה מיוחדת השקענו במלאכת עימוד וסידור הספר, באותיות חדשות מאירות עינים, ועימוד משובב לב ומרהיב עין.

ברכת הקודש

בצאתנו מן הקודש ראשית מוטל עלינו החוב והזכות להודות ולהלל להשם יתברך, על שזיכנו ליאור באורו הגדול של העומד כעמוד האש לפני המחנה, ה"ה כ"ק אדמו"ר מן הגה"ק מקאמרנא שליט"א אשר לא זזה ידנו מתוך ידו הגדולה, וברב חסד אל כל היום עמד לנצח על מלאכת בית השם, וכל הדבר הקשה יביאו אליו, ושם עינו עין הבדולח לעבור ולתקן את כל הצריך, ולהורות נתן על כל צעד ושעל מחכמתו ותורתו אשר מלמדינו ומדריכנו על דבר אמת, הוא הגבר הוקם עול, שהקים עולה של תורת רבותינו הקדושים מקאמרנא, ומוסר נפשו הטהורה בעוז ותעצומות זה רבות בשנים, להפיץ ולהאיר לכל העולם כולו כל כתבי הקודש מרבותינו הקדושים.

ובפרט לזכות קדוש יאמר אשר זה למעלה מעשרים שנה מוסר נפשו הטהורה לקיים הבטחת רבינו הקדוש שיימצא החומש הקדוש 'היכל הברכה' בכל בתי עמך בית ישראל, אשר אין בית שאין בו החומש הקדוש, ולהביא ברכת השם עליכם.

מהיכל הברכה ומאוצר החיים יתברך ויתעלה, ויקויים בו הבטחת רבינו הקדוש, יהיה ניצל מכל דבר רע, ומכל פגע רע, ומחלים ומחוסר, ויהיה ביתו מלא ברכות ה', וכל טוב, הצלחה ועושר וחיים, לו ולבניו בלי ספק, ובפרט באמונה שלימה, אזי יתמלא במאה ברכות, ויבקע כשחר אורכם, בהארות פני עליון, בהשגחה מעינא פקיא ומעינא טבא, בניי חיי ומזוני, וחסדים ורחמים, והכרעות הכף לכף זכות וחיים, חותם חיים.

נתפלל בהיכל תפלה קצרה סמוך לפרכת, יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתן חן לו בתפלה קדם רוכב בשמי שמי קדם, הן יתן קולו בקודש, להשמיע ברמה דברי תורתו המאירים דברי אלהי"ם חיים, ולהודיע לעם סגולה אוצרות מכמני רבותינו הקדושים, ולנהלינו ברחמים יחד עם כל עדת צאן מרעיתו ושומעי לקחו תמידין כסדרן בשיעוריו הבהירים, מתוך בריות

גופא ונהורא מעליא, עוד ינובון בשיבה עתיקא דעתיקין, דשנים ורעננים יהיו עד נכון ואור היום ונסו הצללים. אמון כן יהי רצון.

ברכת השם יבוא לכלל חברי מערכת מכון 'אור פני יצחק', אשר כל אחד ואחד בשמו הטוב יבורך, אשר ביגיעה אחר יגיעה רבה זכו להאיר אור תורת רבינו ביופי ובהדר, בטוב טעם ודעת. ובמיוחד להגה"צ מוה"ר יהודה אריה לייב מארים צבי סאפרין שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א יו"ר המכון וראש כולל להוראה 'קול יעקב' קאמרנא, שיגע בעוז והדר להאדיר ולהאיר החומש הקדוש. זכותו של רבינו הקדוש יעמוד לו ולזרעו לעד ולעולם להתברך מהיכל הברכה ומאוצר החיים, ויזכה להמשיך פועלו הטוב להגדיל תורה ולהאדירה, אכי"ר.

חכמי ורבני

מכון 'אור פני יצחק'

שע"י מוסדות קאמרנא בארה"ק

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א